בראשית דבריו שכתב ומתניתין דערב הפסח דברי הכל היא דמודה רבי יוסי בערב הפסח שלא יתחיל וכו' נמצא דסבר כאוקימתא דרב הונא ולפי זה לא יכולתי לתרץ דע"כ לדבריו דרב הונא צ"ל דר' יוחנן ור' יוסי בר חנינא בהפסקה איירי ולמה לא הביא דבריהם לפסוק כמותם בהפסקה דערב הפסח. ומכל מקום מה שכתבתי דברים נכוחים הם ויש לסמוך עליהם דאף בערב הפסח סגי בפריסת מפה וכן פסק הר"ז הלוי והרמב"ן ז"ל. ומה שכתב רב אלפס והדר שרי המוציא וגומר סעודתו הקשה עליו הר"ז הלוי אילו היה צריך לברך המוציא הוה טעון ברכת המזון אסעודה הראשונה שלא מצינו ברכת המזון אחת לשתי ברכות של המוציא ועוד דחזינן לקמן גבי חברים שהיו מסובין דתפלה לא הוה הפסק להצריך המוציא וכ"ש קידוש ולא קשיא מידי דאף על פי שטעון המוציא אין צריך לברך ברכת המזון על מה שאכל כדאיתא בפרק כל הבשר (דף קז:) השמש מברך על כל פרוסה ופרוסה משום דהוי כנמלך שאינו יודע אם יתנו לו יותר וצריך לברך המוציא על כל פרוסה ואינו צריך לברך ברכת המזון על מה שאכל מדלא קאמר מברך אחר כל פרוסה ופרוסה. ומה שהקשה מתפלה תירץ ה"ר יונה דלא דמי דהכא כיון שקדש היום נאסרה עליו אכילה הלכך כמי שנגמרה אכילה הראשונה דמי וכשאכל אחר הקידוש הוי התחלת אכילה אחרת וצריך לחזור ולברך ומיהו קשה לרב אלפס מהא דאמריך בירושלמי (פ"ק דברכות הל' ו') גבי הא דאמר ברכה הסמוכה לחבירתה אינה פותחת בברוך ופריך והרי קידוש פי' דסמוכה לבפה"ג ופותחת בברוך ומשני שניא שאם היה אוכל מבעוד יום ומשך סעודתו עד שיקדש היום אינו אומר בורא פרי הגפן. ואלו היה קידוש הפסק להצריך המוציא משום דנאסרה עליו האכילה [י] הוא הדין דנאסרה עליו השתיה וצריך לברך בורא פרי הגפן קודם קידוש. ונראה לי דלא קשה חדא דהאיסור אכילה גורם לקידוש דהוי הפסק להצריך המוציא [כ] אבל בורא פרי הגפן שהוא קודם הקידוש בשביל איסור השתיה לא הוי הפסק. וכן כתב ה"ר יצחק גיאות ז"ל יש מי שסובר דקידוש לא הוי הפסק דלא עקר דעתיה מאכילה ולא דייק. וכן כתב בהלכות גדולות דצריך לברך המוציא:

ג [דף ק ע"ב] **תניא** כוותיה דשמואל ושוין שאין מביאין את השלחן אלא אם כן קידש ואם הביא פורס מפה ומקדש. והא דתניא בפ' כל כתבי הקודש (דף קיט:) שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מצא נר דלוק ושלחן ערוך כו'. לא קשיא דערוך ומסודר היה במקום אחר כדי להביאו אחר הקידוש ובימיהם היה להם שולחנות קטנים והיו מסבין על המטה וכל אחד שולחנו לפניו כדמוכח בפרק שלשה שאכלו (דף מו:) ואין טורח והפסק להביא השלחן אחר הקידוש. אבל לדידן שהשולחנות שלנו גדולים וטורח להביאם אחר הקידוש ולהפסיק כל כך בין קידוש לסעודה נהגו להביא השלחן קודם קידוש ולפרוס מפה ומקדש. [ל] ובירושלמי דקאמר דפורסין מפה כדי שלא יראה הפת בושתו שהוא מוקדם בפסוק ודין הוא שיקדים בברכה ומקדימין ברכת היין. וקשה מאחר דברייתא איירי בכל ערב שבת מאי מייתי ראיה מינה ליושב והשבה לו שדי לו בפריסת מפה. ופירש הר' יחיאל מפרי"ש דהכי מייתי ראיה דכי היכי דמהני פריסת מפה כאילו לא הביא השלחן הכי נמי מהני כאילו עקר את השלחן. והני מילי לקידוש אבל להבדלה אינו מפסיק כדבעינן למימר לקמן. והא דאמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה לומר שפורס מפה ומבדיל ואחר כך גומר סעודתו כדרך שהוא עושה בקידוש ליתא:

ד **אותן** בני אדם שקדשו בבית הכנסת אמר רב ידי קידוש יצאו ידי יין לא יצאו. ואע"פ ששתה וגם דעתו לשתות יין בביתו אפי' הכי צריך לברך בביתו בורא פרי הגפן דשינוי מקום חשוב כהיסח הדעת. ודוקא משום שנוי מקום. אבל אם קדש בביתו יצא ידי יין ואין צריך לברך על היין שבתוך המזון. והוא הדין נמי אם הבדיל על הכוס במקום סעודה בין שהבדיל קודם שנטל ידיו [מ] בין שהבדיל לאחר שנטל ידיו א"צ לברך על היין שבתוך המזון. דהא רב סבירא ליה דיש קידוש שלא במקום סעודה. וא"כ אין חילוק בין קידוש להבדלה. [נ] וראיה מהא דאמרי' בפ' כילד מברכין (דף מב.) בירך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון שהיו רגילין לקבוע עצמן בשתיה קודם נט"י ובן אחר שנגמרו סעודתן קודם בהמ"ז וכל שכן שפוטר את היין שבתוך המזון. שאפי' מ"ד התם דיין שבתוך המזון אינו פוטר את היין שלאחר המזון. היינו משום דיין שבתוך המזון בא לשרות ואינו חשוב כיין שלאחר המזון שבא לשתות. אבל יין שלפני המזון שבא לשתות דעדיף מלשרות פשיטא שפוטר יין שבתוך המזון הבא לשרות. ועוד דאם צריך לברך על היין שבתוך המזון היכא שבירך על היין שלפני המזון א"כ מאי קאמר אתם יין שלפני המזון פוטר יין שלאחר המזון תיפוק לי דיין שבתוך המזון פוטר יין שלאחר המזון. ודוחק הוא לומר דמיירי בלא שתו יין בתוך הסעודה. אלא על כרחך יין שלפני המזון פוטר את היין שבתוך המזון ואע"ג דהתם מוקי לה בשבתות וימים טובים והקות דס שאדם קובע סעודתו על היין. הוא הדין בחול נמי אם היה לפניו יין דעתו לשתות בתוך המזון ולא נקט שבתות וימים טובים אלא דאז הוא רגילות לקבוע סעודתו על היין. תדע דבימים טובים נמי אם לא היה בדעתו לשתות אחר המזון ואחר כך נמלך ושתה צריך לברך כי הכל תלוי בדעתו. וכן כתב שם הראב"ד ז"ל דוקא במקום שאין היין מצוי להם אבל במקום שהיין מצוי כגון במקומות הללו אין הפרש בין שבתות לימי החול. ואף אם נאמר דדוקא נקט שבתות וימים טובים. היינו דוקא לפטור את היין שלאחר המזון לפי שאינו רגילות כל כך לקבוע לשתות יין לאחר המזון אבל בתוך המזון שכל אדם רגיל לשתות פשיטא דאפילו בימות החול פטר ליה יין שלפני המזון באקראי. הלכך נראה דיין קידוש והבדלה שעל שולחנו או בשאר פעמים כשמברך על היין לפני המזון באקראי בעלמא [ס] ואפילו בחול ודעתו לשתות יין בתוך הסעודה אין צריך לברך על היין שבתוך הסעודה. (א) וגם אין צריך לברך ברכה אחרונה על מה ששתה:

ה [דף קא ע"א] **ושמואל** אמר אף ידי קידוש נמי לא יצאו ולרב למה ליה לקדושיה בביתיה. כדי להוציא בניו ובני ביתו. ואע"פ שכבר יצא יכול להוציאם כדאמר בראש השנה (דף כט.) כל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא. ואע"ג דאמר התם חוץ מברכת היין. כיון דהאי בפה"ג לחובת הקידוש כקידוש דמי ויכול להוציאם אע"פ שכבר יצא ושמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא. להוציא אורחים ידי חובתן דאכלי ושתו בבי כנישתא. ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל אין קידוש אלא במקום סעודה דכתיב וקראת לשבת עונג במקום עונג שם תהא קריאה. סבור מינה ה"מ מבית לבית אבל ממקום למקום לא. אמר להו רב ענן בר תחליפא זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דשמואל ואפי' מאיגרא לארעא הוה מקדש. וה"ה מחדר לחדר. אבל מפנה לפנה בבית אחד אפי' טרקלין גדולים א"צ לברך. והכי אמרי' במתניתין דמפנה לפנה לא חשיב שינוי מקום. והכא גרסינן ממקום למקום ולקמן גרסי' מפנה לפנה. ומבית לבית דלקמן היינו ממקום למקום דהכא. ואף רב הונא סבר אין קידוש אלא במקום סעודה. ואף רבה סבר דאין קידוש אלא במקום סעודה דאמר אביי כי הוינן [ע] בי מר הוה מקדש לן ואמר לן טעימו מידי דילמא אדעיילינו לביתינו מתעקרא לכון שרגא ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה. האי טעימו מידי דקאמר היינו אכלו לחם כדאמרינן בפ' שלישי דשבועות (דף כב:) כדאמרי אינשי נטעום מידי ואכלו ושתו. ובפרק קמא דשבת (דף יא.) עביד ליה עגלא תילתא אמר ליה לטעום מר מידי אמר ליה בתעניתא יתיבנא. אפי' אם יועיל מיני תרגימא להשלים סעודה שלישית מסתברא דלענין עיקר סעודת שחרית וערבית אינו מועיל. [פ] יש רוצים להביא ראיה מכאן שאין מקדשין אלא לאור הנר ומפרשי מתעקרא לכון שרגא ולא תוכלו לקדש בלא נר. וליתא דה"פ ולא תאכלו בלא נר אבל אם היו רוצים לאכול בלא נר היו יכולים לקדש ועל מה שלא היו אוכלים לא היה מקפיד לפי שיכולין לקיים שלש סעודות למחר. וקי"ל כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה. ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי וגם רבי יוחנן סבר כרב דאמר אף ידי יין נמי יצאו והאי דאיתותב ביין בקידוש לא איתותב. מכל מקום הלכה כשמואל כיון דהנהו אמוראי סברי כוותיה. והמקדש ורוצה לאכול במקום אחר יכול לקדש לאוכלים שם דלדידהו הוי מקום סעודה. וכן משמע הכא דמסתמא אחד מבני העיר מקדש בבית הכנסת להוציא האורחין. [צ] והמקדש כיון שדעתו לקדש בביתו אין לו לשתות כי אסור לו לטעום עד שיקדש. אע"ג דרב דאמר ידי יין לא יצאו מיירי כששתה מן הקידוש שקידש בבית הכנסת דאם לא שתה פשיטא שלא יצא כיון דאיכא הפסק בין ברכה לשתיה. מ"מ לשמואל דאמר ידי קידוש לא יצאו מיירי בלא שתה דכיון דצריך לקדש בביתו אי אפשר לו לשתות. וכיון דהלכתא כשמואל המקדש בבית הכנסת אי ליכא אורחין נראה דהויא ברכה לבטלה. ורבינו נסים ז"ל כתב במגילת סתרים דהא דאמרינן דאין קידוש אלא במקום סעודה היינו היכא שהיה בדעתו מתחלה לאכול במקום הקידוש ושוב נמלך ואכל במקום אחר אבל אם מתחלה קידש אדעתא דהכי לאכול במקום אחר יצא ידי קידוש. והביא ראיה מהא דאמר [ק] בירושלמי בסוף כילד מברכין מי שסוכתו עריבה עליו צ"ל י"ט האחרון מקדש בביתו ועולה ואוכל בסוכתו. ולכאורה נראה דהירושלמי פליג אגמרא דידן [ר] דלפי הירושלמי מאי קאמר לשמואל למה ליה לקדושי בבי כנישתא לימא להוציא כל בני העיר שדעתם לאכול בביתם. אלא שיש לפרש דה"ק ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא וכו' דאתי למיטעי ונפק מיניה חורבה דמאן דחזי סבר שיש קידוש שלא במקום סעודה שלא יעלה על לבם לומר להוציא את מי שדעתו לאכול בביתו שהרי אין אדם סומך על זה הקדוש והכל מקדשין בביתן. ומשני דלא אתי למיטעי שיבינו הכל שהוא להוציא האורחים שבבית הכנסת [ש] ומיהו בהא פליגי אגמרא דידן דמשמע התם דרב ושמואל לא פליגי אהדדי. דגרסינן התם סוכה שבעה כילד גמר לאכול לא יתיר סוכתו אלא מוריד הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יו"ט האחרון. ריב"ל אמר צריך לברך תוך ביתו. רבי אחא בר יעקב בשם שמואל אמר אם קדש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר צריך לקדש ור' חנינא בשם רבי הושעיא אמר רב מי שסוכתו עריבה עליו צ"ל י"ט [האחרון] מקדש בתוך ביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו. אמר רבי אבא ולא פליגי [ת] דהא דאמר רבי הושעיא אמר רב כשהיה דעתו לילך לבית אחר ודקאמר שמואל בשלא היה דעתו לאכול בבית אחר. מיהו יש לתרץ דלא פליג אגמרא דידן והא דמשמע בירושלמי דמועיל תנאי לשמואל היינו ממקום למקום כמו [א] מארעא לאיגרא דהכי איירי בירושלמי מבית לסוכה. אבל מבית לבית ודאי פליגי כדמפרש בגמרא דידן שקדשו בבית הכנסת ולשמואל לא מהני תנאי ולרב מהני תנאי אפילו מבית לבית. והשתא פריך שפיר לשמואל למה ליה לקדושי בבי כנישתא אם אין תנאי

קרבן נתנאל

פסח והא ברייתא מפורשת ושוין שאין מתחילין. וע"כ א"א לאוקמיה כ"א בערב פסח. וא"כ ע"כ ר' יוחנן לענין הפסקה איירי ול"פ רב: [י] **ה"ה** דנאסרה עליו השתיה וצריך לברך בורא פרי הגפן קודם קידוש. לכאורה אין סתירה מהך דהירושלמי דמשני התם אליבא דר' יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך ולדידיה א"צ לברך לא המוציא ולא פרי הגפן דלא נאסר עליו האכילה. אבל לר"י צריך לברך המוציא ועל היין. וי"ל דמ"מ לר"י נמי קשה והרי קידוש הוי ברכה הסמוכה לחברתה ועוד דלר' יוסי עכ"פ משתחשך נמי לדידיה אסור באכילה ובאותו זמן צריך לקדש ואי לא מברך על היין ה"ה שאין לברך המוציא: [כ] **אבל** בורא פרי הגפן שהוא קודם הקידוש בשביל איסור השתיה לא הוי הפסק. רצונו דהרחתי בענין מחמת הזמן שיש איסור לאכול גם עביד מעשה הפסק באמירת קידוש משא"כ גבי יין עדיין לא הפסיק באמירת קידוש ע"כ על אותו כוס שאומר עליו קידוש א"צ לברך בפה"ג. משא"כ בברכת הלחם שומנו אחר הקידוש. נשמע מן דא כשמקדש על הפת שהסדר הנכון לברך בתחלה המוציא על הפת ואח"כ אומר עליו הקידוש כמו כן מהאי טעמא א"צ לברך המוציא. וכ"כ מ"א סי' רע"א: [ל] **ובירושלמי** לא מצאתי. ובמרדכי הביא סברא זו בשם הר"ר אברהם וכמו כן בהגהות מיימוני פכ"ט מהל' שבת לא הזכירו מזה הירושלמי: [מ] **בין** שהבדיל לאחר שנטל ידיו. י"ל כיון דאסור לאכול עד שהבדיל הוי צורך אכילה כמו גביל לתורא: [נ] **וראיה** מהא דאמרי' בכילד מברכין. ולכאורה אין ראיה דהתם שאני שהכוס שתה לרוות למאי מש"ה פוטר את היין שבתוך המזון. אבל כוס של מלוה שאינו להנאתו מנ"ל דפוטר יין תוך המזון ונראה דה"ק דמתחלה נעזר ממשמעות דמתניתין דאם קידש במקום סעודה פוטר את היין שבתוך המזון. אלא דאיכא למדחי הא דקאמר רב ידי יין לא יצאו אפי' יין שקודם הסעודה ונדייק מיניה הא אם קידש במקום סעודה א"צ לברך על היין שקודם המזון וע"ז מייתי ראיה מהאי דכילד מברכין שאם פוטר יין שלפני מזון פשיטא שפוטר יין שבתוך המזון שבא לשרות ומכום של רשות נשמע לכום של חובה. וכ"ה כוונת תוס': [ס] **ואפי'** בחול ודעתו לשתות יין בתוך סעודה א"צ לברך על היין שבתוך הסעודה וגם א"צ לברך ברכה אחרונה על מה ששתה. וקשה זה משנה שאינה צריכה היא דהא מכללא דרישא שמעינן דא"צ לברך ברכה אחרונה על מה ששתה קודם הסעודה דאל"כ פשיטא הוא שצריך לברך בתחלה על היין שבתוך הסעודה. והאמת יורה דרכו שזה שכתב רבינו וגם א"צ לברך על מה ששתה קודם הסעודה חידש בזה אע"ג שאינו שותה כלל יין תוך הסעודה. והוא מטעם שכתב רבינו לקמן סי' כ"ד והיין קודם הסעודה ג"כ הוי כמו דברים הבאים מחמת הסעודה דבהמ"ז פוטרתו שבא השתיה קודם האכילה לפתוח בני מעיים. והכא נמי אע"פ שאינו שותה להנאתו דהא כוס של חובה הוא. מ"מ איהו מלתא דידיה עביד. וזהו כוונת מהרש"ל בתוס' ד"ה ידי יין לא יצאו שאין כן דעת הרא"ש. והרב מהרש"א לא דייק בזה. ונעלם ממנו דברי רבינו לקמן סי' כ"ד: [ע] **בי** מר הוי מקדש לן אמר לן טעימו מידי. ה"פ כי הוה מקדש אמר לן טעימו מידי. היינו כל זה אמר רבה לתלמידיו קודם הקידוש שיתכוונו לצאת בקידוש שלו ולכוונו בדעתם שיטעמו מידי כדי שתהיה קידוש במקום סעודה. שהוא היה חושש לתקנתם דלמא אדאזליתו כו'. דליכא למימר הא דאמר רבה לתלמידיו טעימו מידי בתר דקדיש להו דהא ע"כ התלמידים כוונו בתחלה לצאת בקידושא דרבה דהא קי"ל דבעינן דעת שומע ומשמיע אלא שדעתם היה לאכול בביתם דס"ל כרב ואח"כ אמר להם רבה דהלכתא כשמואל דבעינן קידוש במקום סעודה ובזה יצאו כיון דנמלכו ואכלו כאן במקום קידוש. יהיה מאיזה טעם שיהיה. הא המה כוונו לצאת בקידוש של רבם. וקשה ל"ל לרבה לומר דלמא אדאזליתו כו'. א"כ הכי ה"ל למימר טעימו מידי אי אתם מכוונים לצאת בקידוש שלי דאין קידוש אלא במקום סעודה דקי"ל כשמואל. ומזה סתירה למה שהביא הרב בעל ט"ז ראיה בסי' רע"ג ס"ק ב' ע"ש: [פ] **יש** רוצים להביא ראיה מכאן שאין מקדשין אלא לאור הנר. כ"ה דעת המרדכי. והרי"ל כ"כ שיסתכל בנרות ויכוין ב' פעמים נר עולה ת"ק לרפואה לפסיעה גסה: [צ] **והמקדש** כיון שדעתו לקדש בביתו אין לו לשתות כי אסור לו לטעום עד שיקדש. והשר מקולי סובר דמותר המקדש לשתות במקום אחר ולא חשיב כשותה קודם קידוש. עיין מרדכי ראיתו באורך: [ק] **בירושלמי**. סוף פ' כ"מ על מתני' היו יושבין: [ר] **דלפי** הירושלמי מאי קאמר לשמואל ל"ל לקדושי בבי כנישתא והמרדכי אומר עוד דתלמודא דידן לא ס"ל הך דהירושלמי מדאמר רבה לאביי טעימו מידי. ש"מ דאף שהיה בדעתו לאכול באושפיזא לא מהני. ור' נסים לא חש להך כמו שתי' מרן הגאון דהיה חושש דלמא איתעקרא לכו שרגא ולא תרצו לאכול בלא נר כמ"ש רבינו ומש"ה אין יוצא בקידוש. והמרדכי ס"ל דעיקר חשש היה דלמא איתעקרא שרגא ואין קידוש בלא נר אבל היו אוכלים בלא נר ומש"ה לשיטתו דאייתו ראיה: [ש] **ומיהו** בהא פליגי אגמ' דידן. דלשיטת ירושלמי רב נמי ס"ל אין קידוש אלא במקום סעודה. והתלמודא דידן לא ס"ל הכי דהא קאמר שמואל לטעמיה ואף ר"ה ורבה סברי דאין קידוש אלא במקום סעודה. משמע דאיכא מאן דפליג בהא. אע"כ צ"ל דגמ' דידן פליג אירושלמי א"כ ליכא סייעתא מן הירושלמי דאיכא למימר בהא נמי פליג אירושלמי אפי' קידש אדעתא דלאכול במקום אחר לא הוי קידוש במקום סעודה: [ת] **דהא** דאמר ר' הושעיא כשהיה בדעתו לילך לבית אחר. ראיתי מקשין על מ"ש רמ"א בסי' רע"ג דמבית לסוכה חשיב כמפנה לפנה והוא מסכים שם עם המחבר שאם קידש לאכול בפנה זו ונמלך לאכול בפנה אחרת אינו צריך לחזור ולקדש. א"כ ה"ל למימר הא דר' הושעיא אפי' אין בדעתו לילך לבית אחר דמבית לסוכה הוי כמפנה לפנה ולק"מ דהרב איירי כשאין מחילה אחרת רק מחילות הסוכה כמ"ש במרדכי כיון דהמחילות עשויות להכשיר הסוכה הוי כמפנה לפנה באשר שהסוכה בתוך הבית אבל כשהסוכה בעלייה הוי כמחדר לחדר. ובדר' הושעיא גרסי' עולה ואוכל בתוך סוכתו כגי' תוס'. ומש"ה צריך לאוקמיה

תפארת שמואל

פרק י (א) וגם א"צ לברך ברכה אחרונה וכו'. משמע קצת דאם היה דעתו צריך לברך ברכה אחרונה על מה ששתה וכן איתא בתוספתא להדיא. אבל לקמן משמע להדיא דאינו צריך לברך על היין ששתה לפני המזון אפי' אם נמלך לשתות עוד וכל שכן כוס של קידוש ע"ש וקו"ל:

ואין

אומר שהחיינו ודוקא לעצמו אבל לאחר לא מברך מידי להאי תנא ובירושלמי (פ' הרואה) תניא העושה לעצמו מברך לעשות סוכה [פ] עשאה לאחר מברך על עשיית סוכה והגמרא דידן סמכינן דגרסינן בפרק התכלת (דף מב.) אמר רב חסדא כל מצוה שכשירה על ידי נכרי אין ישראל מברך על עשייתה וסוכת נכ"ד כשירה והיכא מ"ד כל מצות שאין עשייתן גמר מצוה אין צריך לברך היתה עשויה ועומדת אם יכול לחדש בה דבר מברך מיד ואם לאו לכשיכנס בה מברך שתים משמע דברישא כשבירך שהחיינו בעשייתה אינו מברך שתים בכניסתה ותימה והלא צריך לברך שהחיינו בשביל המועד כמו שמברכין זמן בכל המועדים וי"ל כיון דסוכה מחמת חג עשה סברא הוא דזמן דידה אע"פ שבירך בחול פוטר זמן החג דזמן מחמת המועד קאתי אפילו בלא יו"ט דאמרינן לקמן דאי לא בריך האידנא מברך למחר וליומא אוחרא לפי זה כ"ש כשבירך זמן על הלולב ביו"ט ראשון שאין צריך לברך עליו זמן ביו"ט שני. א"ר אשי חזינא לרב כהנא דמסדר להו אכסא דקידושא :

ד ת"ר היו לפניו מצות הרבה מברך אקב"ו על המצות רבי יהודה אומר מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה אמר ר' זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא הלכה כר"י. גרסי' בפרק החליל (דף ט.) איתמר רב יהודה אמר סוכה ואח"כ זמן רבה בר בר חנה אמר זמן ואח"כ סוכה והלכתא סוכה ואח"כ זמן [צ] יש מן הגדולים אומרים דבליל שני אומר זמן תחלה דזמן לא קאי אסוכה דאפילו אם היה ליל יו"ט ראשון חול יצא בזמן דסוכה [ק] ולפי סברת בני אייבר"א שחלקו בין בשעת עשייה בין לאחר עשייה קאי זמן נמי אסוכה וראבי"ה כתב שבכל פעם י"ל זמן באחרונה דהא יו"ט שחל להיות אחר השבת מברך יקנה"ז אע"ג דזמן לא קאי אהבדלה וי"ל דלא דמי דהתם היינו טעמא משום דהבדלה עשויה טפי הלכך אין להפסיק בזמן בין בורא פרי הגפן להבדלה אבל הכא אי סוכה לא בעי זמן בליל שני למה יפסיק בסוכה בין קידוש לזמן דהא איכא אמורא דס"ל דאפילו בליל ראשון דסוכה בעיא זמן סמוך לקידוש וקאי נמי אסוכה דבתריה וא"כ בליל שני אי סוכה לא בעיא זמן לכ"ע ראוי לסמוך הזמן לקידוש : **מתני'** מיד התינוקות שומטין לולביהן ואוכלין את אתרוגיהן פירש רש"י לולבי התינוקות שומטין הגדולים מידם ואוכלין אתרוגיהם של תינוקות ואין בדבר לא משום גזל ולא משום דרכי שלום שכבר נהגו כן משום שמחה. וכתבו התוס' שיש ללמוד מכאן אותם בחורים שרוכבין לקראת חתן ונלחמין זה עם זה וקורע בגדיו של חבירו או מקלקל את סוסו שהם פטורין שכך נהגו מחמת שמחת חתן [ר] וכ"ל דמתניתין לא איירי כלל שחטפו הגדולים מיד הקטנים אלא ה"פ מיד שנגמרה מצות הלולב והערבה התינוקות שומטין לולביהן של עצמן מתוך הערבה שהלולב ארוך ושוחקין בהן התינוקות וגם עושים מן העלין כמין טבעות ותפלים לשחוק בהם והאתרוגיהם היו אוכלין והשתא ניחא הא דפריך בגמרא למאן דאמר אתרוג בשביעי מותר דהכא משמע תינוקות אין גדולים לא ורש"י דחק לפרש דהכי פריך דתינוקות דוקא שלא הוקצה למצוה גמורה אבל של גדולים שהוקצה למצוה גמורה לא וקשה לי א"כ הוה ליה למימר דתינוקות אין גדולים לא ועוד [ש] לולבין גדולים למה להו: [דף מו ע"ב] **גמ'** א"ר יוחנן אתרוג בשביעי אסור בשמיני מותר. סוכה אפי' בשמיני אסורה ור"ל אמר אתרוג אפי' בשביעי מותר [ת] א"ל רב פפא לאביי לר"י מ"ש סוכה מ"ש אתרוג א"ל סוכה דחזי לבהש"מ דאי מתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בגוה ומיכל איתקצאי לבין השמשות ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דשמיני אתרוג דלא חזי לבין השמשות ולא אתקצאי לבין השמשות לא איתקצאי נמי ליומא דשמיני וא"ת אתרוג נמי ממה נפשך בין השמשות אסור דשמא יום הוא וכיון דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי נמי לכל היום [א] וי"ל דבכה"ג לא שייך למימר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות כיון שלא נאסר בין השמשות אלא מחמת ספק יומא שעבר :

ה **וכן** נמי אמרינן הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימי החג כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר ואע"ג דאיתקצאי בין השמשות מחמת ספק יום שעבר וה"ט אמרינן בפ"ק דיו"ט (דף ד.) גבי שבת ויו"ט דאמר רב נולדה בזה אסורה בזה ומפרש טעמא משום הכנה ולא שייך למימר משום מיגו דאיתקצאי לבין השמשות אע"ג דכרבי יהודה ס"ל (שבת דף קנז:) דאית ליה מוקצה וכן שני ימים טובים של גליות דנולדה בזו מותרת בזו וכן בפרק בכל מערבין (דף לח.) גבי לגין טבול יום שמילאהו מן החבית של מעשר טבל ואמר הרי זה תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימין ואם אמר ערבו לי בזה לא אמר כלום משום דסוף היום קנה עירוב או משום דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום הא אי תחלת היום קנה עירוב או אי לא בעינן סעודה הראויה מבעו"י הוי עירוב ולא אמרינן דלאו הואיל בשבת הוא מיגו דאיתקצאי בין השמשות כיון דלא איתקצאי אלא מחמת יום שעבר ולא דמי לסוכה דאמרינן משום דאי מיתרמי ליה סעודתא בין השמשות דאע"ג דלא מיחייב למיכל בה אלא משום ספק יום שעבר דלמא יום הוא מ"מ מיחייב למיכל בה מאיזה טעמא שיהא [ב] וצריך לעשות מעשה בין השמשות לאכול בה ולוי דאסר אתרוג אף בשמיני ופרש"י מיגו דאיתקצאי בין השמשות דשמיני משום דספק יום שביעי איתקצאי לכולי יומא וא"א לומר כן שהוכחתי כבר דליכא מאן דאית ליה סברא זו אלא היינו טעמא דגזר אתרוג אטו סוכה וא"ת הא דאמרי' בשמעתין גבי אתרוג לדידן דאית לן תרי יומי שמיני ספק שביעי אסור [ג] ואמאי אסור דהא לא נעלין ליה אלא ע"כ משום דהואיל דאיתקצאי בין השמשות מחמת יום שעבר [ד] וי"ל דשאני התם דאם יבא אליהו ויאמר דעברוה לאלול הוי שמיני שביעי. וכן אי מיקלע שבת במוצאי יום טוב אחרון של חג נוהגין שלא להסתפק מנוי סוכה עד מוצאי שבת. ונראה דשרי בשבת משום דאיתקצאי בין השמשות לא אסרינן ליה כדפי'. ואי משום שבת ויו"ט קדושה אחת היא האמר רב בפ"ק דיו"ט (דף ד.) הלכה כארבעה זקנים ואליבא דר"א דאמר שתי קדושות הן וגם משום הכנה ליכא למיסר [ה] דמה הכנה יש כאן. וה"ר פרץ ז"ל כ' בשם גדולי אייבר"א דאם חל יו"ט האחרון של חג באחד בשבת דהאתרוג אסור אע"ג דאמרי' תשיעי ספק שמיני מותר ה"מ בשאר הימים אבל הכא אסור משום הכנה דאין שבת מכינה ליו"ט ולמאי דפרישית דלא שייך כאן הכנה מותר וכן עמא דבר. ולדידן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר אביי אתרוג שמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק שמיני מותר* וכן הלכה: הפריש ז' אתרוגים לז' ימים רב אמר כל אחד ואחד יוצא בו ואוכלו לאלתר ורב אסי אמר כל אחד ואחד יוצא בו ואוכלו למחר וקי"ל כרב אסי דהא ר"י קאי כוותיה. ולענין מיתב בסוכה בשמיני הלכתא מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן* והיינו טעמא דלא מברכינן דכיון דיום שמיני עצרת הוא א"א לברוכי אסוכה דקיימין אהדדי אי יום סוכה הוא לאו שמיני עצרת הוא ואי שמיני עצרת הוא לאו יום סוכה הוא ומשום דספיקא היא תרווייהו עבדי' לחומרא יתבינן בסוכה [ו] ולא מברכינן ונוהגין בה מנהג יום טוב דהוא יום שמיני עצרת ועבדינן לחומרא אבל בלולב לא רצו לתקן שיטלוהו בלא ברכה מספק לפי שהוא מוקצה לטלטול ומינכרא מילתא שהוא נוהג בה מנהג חול [ז] אבל סוכה פעמים שסוכתו עריבה עליו ואוכל בה אפי' ביו"ט אחרון: [דף מז ע"א] אמר ר' יוחנן אומר זמן בשמיני של חג ואין אומר זמן בז' של פסח וכן אמר ר"נ אומר זמן בשמיני של חג ואין אומר זמן בז' של פסח ותניא נמי הכי שמיני לענין פז"ר קש"ב פיס בפני עצמו זמן בפ"ע רגל בפני עצמו קרבן בפ"ע שיר בפ"ע ברכה בפ"ע. פירוש ברכה בפ"ע בתפלה ובברכת המזון את יום שמיני חג עצרת הזה רגל בפ"ע למאי הלכתא [ח] לכדאמר רב (מועד קטן דף כד:) יום א' לפני החג והחג ושמיני עצרת הרי כאן כ"א יום למנין ל' :

ו [דף מו ע"ב] **אמר** ר' זירא לא לקני איניש לוליבא לינוקא ביומא טבא קמא מ"ט ינוקא מקנא קני אקנויי לא מקני ואישתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו* :

[דף מח ע"א] **מתני'** הלל והשמחה שמנה כיצד מלמד שאדם חייב בכבוד יום טוב האחרון כשאר ימות החג* : ז **סוכה** שבעה כיצד גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלה בשביל כבוד יו"ט האחרון* : **גמ'** אין לו מקום להוריד את הכלים מהו רב חייא בר אשי אמר פותח בה ארבעה וריב"ל אמר מדליק בה את הנר ולא פליגי הא לן והא להו תינח סוכה קטנה סוכה גדולה מאי איכא למימר בה מנא דמוכחא כרבא דאמר רבא מנא דמשתיא במטללתא מאני דמיכלא לבר ממטללתא פרש"י הא לן לבני בבל שהשמיני שלנו ספק שביעי דלא קים לן בקיבועא דירחא מדליק בה את הנר ולא יפתחנה ויפסלנה לפי שצריך בה למחר והא להו לבני א"י דקים להו בקיבועא דירחא דלא יתבי בסוכה בשמיני פותח [ט] משמע מתוך פירושו דסוכה קטנה צריך להדליק בה את הנר כדי

הגה"ה

*אתרוג שנפסל אסור לאוכלו כל שבעה שמתחלה הוקצה לשבעה אבל בשמיני שרי. מהרי"ו :

הגה"ה

*פי' ראבי"ה כיון דאיכא היכרא דלא מברך כל שבעה לא הוי כמוסיף אבל לישן בסוכה אסור ונהי דמלקות ליכא איסור איכא. מרדכי:

הגה"ה

*ולא דמיא לגר שפיה דאמר (כתובות דף כ.) כשהוא שוטה זכין כשהוא שוטה זכן דבשוטה גרע דלא קני ולא מקני ופירש רבינו אליעזר בר נתן שאם תופס עם התינוק כיון שלא יצא מידו לגמרי שפיר דמי ובקיאי סדעת מחזירין אותו למקומו והתינוקות מעצמם נוטלין אותו ומברכין עליו . מהרי"ו :

הגה"ה

*עושין שמחת תורה בספק תשיעי ומתני תורה רגילין לעשות כשמסיימין סעודה גמורה ומזמנין את הקהל ועושין להם מאכלים טובים ומצאתי עיקרו של מנהג במדרש בתחלת שיר השירים ויבא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית וגו' אמר רבי יצחק מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה . מהרי"ו :

הגה"ה

* [ולדידן דמורידין כלים בח' אסור] להעמיד השלחנות והספסלים לסדרן לצורך הלילה דאין יו"ט מכין לחבירו [illegible] . הג' מיי' פ"ז :

קרבן נתנאל

הרי"ף כמה: [פ] עשאה לאחר מברך על עשיית סוכה . יש טעם בחילוק הברכה כפי שכתבו המפרשים בפ"ק דפסחים דכל המצות הנעשות ע"י אחר הכל מודים שאותו האחר מברך בעל כדאמרי' התם גבי מילה לא סגיא דלאו איהו מל . ותכש"ה . אבל בי' התוס' עשאה לאחר מברך לעשות סוכה לו לעצמו ופי' מהרש"ל נר"א דפוסל סוכה שאולה מש"ה הולך האחר לעשותה לשם מי שישב בה . ומשום הכי לא תוכה שם בירושלמי העושה תפילין או לולב לאחר כו' והוי תפילין תוונתי' ומהרש"א מקיים הגירסא לעשות סוכה לשמה לב"ש דסוכה לשמה בעינן מש"ה אם הוא עושה לעצמו א"צ לומר בברכה שהוא עושה לשמה דמעצמו שיושב ומברך בה לישב בסוכה מוכיחין שפיר דעשאה לשמה אבל אם עשאה לאחר אין כאן מעשים מוכיחים ולהכי צ"ל בברכה כך דעשאה לשמה ע"כ . והוי לולב כיונתיה . ועוד צ"ע לתך וכין נמי קשה אמאי צריך תוס' להביא ראיה דאין סוכה כבך דירושלמי תפי' הסכנה. ס"ל לתוספ' כיון דאנן לא קי"ל כב"ש וכר"א מש"ה לא עבדינן כסך דירושלמי וכ"ל לקיים הגירסא לעשות סוכה לשמו. וכ"ה בירושלמי שלפנינו ופ"א מ"ש רבינו בפ"ג דברכות ס"ס י"ג דאיש אע"ג שלא אכל כלום דין הוא שיפטור את אחרים דכל ישראל ערבים זה בזה אלא מדרבנן כו'. מש"ה מברך על עשיית סוכה לחבירו שעשו כ' לעשות סוכה לשמו לשם מי שעושה סוכה בשבילו. כי ישראל ערבים זה בזה ומלווים כל אחד לעשות מצוה בשביל חבירו פי' בשו"ת מהרי"ו בי' רב סי' ס"ח : [צ] יש מן הגדולים אומר דבליל שני אומר זמן תחילה. דזמן לא קאי אסוכה דאפילו אם היה ליל יו"ט ראשון חול יצא בזמן דסוכה. שמעתי להקשות הא במקום פי' תוספות כיון דסוכה מחמת החג קאתי סברא הוא אע"פ שבירך בחול פוטר זמן החג א"כ בליל שני לא לברך זמן כלל כיון דיצא מליל ראשון בזמן דסוכה פטור נמי מזמן החג לפי סברתו כיון דזמן מחמת החג קאתי . ונראה לי ליישב דלכאורה אין מקום לקושיית תוס' דהא דקתני לכשיכנס בה מברך שתים היינו לישב וזמן דסוכה אבל כשבירך שהחיינו בעשייתה אינו צריך לברך שתים על סוכה . אבל צריך לברך זמן בשביל החג ול"ת מאי נפקא מיניה אם יאמר זמן אחר לישב בסוכה כי כשיברך בשעת עשיה מברך על חג זמן בתחלה ואח"כ לישב אבל אם לא בירך בשעת עשיה אומר סוכה ואח"כ זמן דזמן קאי נמי אסוכה אלא שקושיית התוס' אזלא לרב דסבר תמיד סוכה ואח"כ זמן מטעם חובת היום קודם בין בליל ראשון בין בליל ב' ולרבה בר בר חנה דס"ל להיפך בכל פעם זמן ואח"כ סוכה תדיר קודם תקשין תוס' שפיר לדידהו היכי מחלקים הגדולים אמנם רבינו שמחלק בין בלילה הראשונה אומר סוכה ואח"כ זמן ובלילה שניה זמן ואח"כ סוכה ואחי צריך ביאור מנ"ע לחלק מסברתו נגד הני רבוותא רב ורבה בר בר חנה . וכ"ל דלישנא דגמרא דחקתו דלמה מקיים והלכתא סוכה ואחר כך זמן ה"ל למימר והלכתא כוותיה דרב אלא ודאי דהלכתא כוותיה דרב ולא מטעמיה דחובת היום עדיף דא"כ קשה קושיית התוס' דהא סתמי' דמתני' הולך תלה והילך חמן קשה לרב אלא דהלכתא סוכה ואחר כך זמן כדי שזמן קאי נמי אסוכה אבל בליל שני זמן ואח"כ סוכה ואם כן השתא חזר רבינו מסברת תוס' וס"ל אפילו כשבירך בחול שהחיינו על הסוכה מ"מ צריך לברך על החג לאחר הקידוש וקושיות תוס' בלאו הכי לק"מ אליבא דהלכתא ודוק היטיב ועוד י"ל ע"ד פשוט שזה שכ' רבינו

הקטנים. ורש"י סותר פירוש זה מדאמרינן בברכות רבה מעשה בחסיד אחד ס' בשביעי של ערבה הלך ושמע אתרוגין מיד התינוקות ע"ש. אמנם בויקרא רבה פרשת בחוקותי ראיתי מעשה זה בנוסחא אחרת שמסיים לפי' זה וז"ל הלך לו לבהכ"נ ומצא שם מן אילין אתרוגין דתינוקייא מקלקלין ביום הושענא ותנינן תמן מיד התינוקות שומטין כו' ועי' ביש"ש ב"ק פ"ו : [ש] לולבין גדולים למה להו. שחטפו מיד התינוקות : [ת] א"ל רב פפא לאביי לר"י מ"ש סוכה מ"ש אתרוג . וא"ת מאי פריך תימא דסוכה אסורה משום סתירת אהל ובעוד הסוכה קיימת אומר ר"י דסוכה בשמיני אסורה ולא בנפלה. וי"ל דהש"ס פריך לאביי דאמר שמיני ספק שביעי אסור משום דגזר אטו סוכה . ואי מטעם סתירת אהל לא שייך למיגזר אלא ע"מ משום מוקצה. ואיירי אפילו בנפלה מש"ה פריך שפיר מ"ש סוכה מ"ש אתרוג : [א] וי"ל דבכי האי גונא לא שייך למימר מיגו דאיתקצאי לבהש"מ כיון שלא נאסר בהש"מ אלא מחמת ספק יום שעבר . ואם תקשי אמאי לא מייתי תוס' ורבינו דבאמת אתרוג מותר בבהש"מ כיון דתקנו כל ז' מדרבנן ובבהש"מ הוי ספיקא דרבנן לקולא. משא"כ בסוכה דבין השמשות דידה ספיקא דאורייתא היא דהא דרשינן מקרא דעני סוכה אסורים כל ז' . דא"כ אמאי קאמר דסוכה אסורה כיון דאינו אסרתי ליה סעודה ה"ע לשניי דסוכה אסורה משום מיגו דאיתקצאי לבהש"מ משא"כ אתרוג דלא איתקצאי לבהש"מ דספיקא דרבנן הוא אלא ש"מ דאפי' במילי דאורייתא לא אמרי' מיגו מחמת ספק יום שעבר : ה"ג אע"ג דרב [כר"י] כו' בשלהי שבת דף קנו: ה"ג וגם אי לא בעינן: [ב] וצריך לעשות מעשה בין השמשות לאכול בה . והוי כמו דחיה בידים כדאמרינן לר"ש לית ליה מוקצה ומוקצה דדחיה בידים אית ליה וא"ת ה"ע לרבינו לפרש הכי דה"ק דאי איתרמי ליה סעודה בין השמשות בעי למיכל בגוה מש"ה א"א לסתור סוכתו תבע"י . וא"כ אסור בשמיני משום סתירת אהל. וי"ל כדפירשתי דאביי מפני הכי ואביי דאוסר אתרוג בשמיני ספק שביעי משום גזרה א"א לומר מטעם סתירת אוהל : [ג] **ואמאי** אסור . ורבינו לא מתיישב דעתו במה שכתבו תוס' דגזרי' אטו סוכה דא"כ תשיעי ספק שמיני נמי נגזור : [ד] וי"ל דשאני התם כו' הוי שמיני שביעי. ולפ"ז תקשי לן כל הני קושיות דלעיל וליכא לתרוצי כדאמרן דאי משום סתירת אהל לא שייך למגזר אתרוג אטו סוכה הא טעמי' דאתרוג כפי מ"ש רבינו משום דאם יבא אליהו . וכ"ע דסוכה בנפלה איירי דומיא דאתרוג דאפי' נפסל אסור כל ז' כדאיתא בש"ע סי' תרס"ה ודומיא דהכי סוכה שנפלה תכ"ת אסורה כל שמונה . והואיל דאתא לידן אציג לפניך מ"ש הט"ז שם סק"ב דאם נפסל האתרוג מותר בח' אף לדידן דקי"ל לאסור בח' ע"ש באריכות ונגנה היא דא"כ היכי קאמר קס ר' זירא בגימתיה דאבוה דשמואל דאמר ר"ז אתרוג שנפסל אסור לאוכלו כל שבעה . ואי כדברי ט"ז איתא ר' זירא סבר כלוי והא דלא אסר בשמיני היינו טעמא משום דנפסל : [ה] **דמה** הכנה יש כאן . פי' ת"ש בפ"ק דבילה סי' א' : ה"ג אי אפשר לברוכי ליתב בסוכה דסתרי אהדדי : ה"ג ומשום דמספקא לן בתרווייהו : [ו] **ולא** מברכינן ונוהגין ביה מנהג י"ט. והא דמברכינן על ספירת העומר בליל שני ולא חיישינן לזילותא דיו"ט שני עי' בסה"ן שני תירוצים והובא במג"א בשם כ"ת סי' תפ"ט : [ז] **אבל** סוכה פעמים שסוכתו ערבה עליו ואוכל בה אפילו ביו"ט האחרון .